

Alkmadders

28^e jaargang
Maart 2011, nummer 113

**Kwartaaluitgave van de
Stichting Oud Alkemade.
Opgericht 16 december 1980**

Redactie:

T. van Dijk-Spruit, Onelplein 8,
2371 EZ Roelofarendsveen (071 3315295)
G.J.M. van Beek, Fransche Brug 18, 2371 BE
Roelofarendsveen (071 3313777)
J.W. Kret, Anemonenstraat 1,
2371 GM Roelofarendsveen (071 3312839)
J. Cozijn, Galgekade 2 aC26,
2371 EL Roelofarendsveen
A. Schoonderwoerd (071 3313345)
Zwanenwater 2, 2371 NS Roelofarendsveen
Verspreiding en klachten daarover:
Th. Meijer, Meidoornstraat 13,
2371 VC Roelofarendsveen (071 3314706)

Adreswijzigingen kunnen worden doorgegeven
aan jgm.rietbroek@planet.nl.

Losse nummers van de "Alkmadders" zijn voor € 2,50
verkrijgbaar in het Historisch Centrum, Saskia van
Uylenburchlaan 22, Oude Wetering (telefoon 071 -
3312168).

De uitgave "Alkemade in oorlogstijd" is verkrijgbaar voor
€ 2,80.

De Alkmadders per post toezenden kost € 6,- per jaar
extra.

Het Historisch Centrum is geopend op zondagmiddag
van 14.00 tot 17.00 uur en op dinsdagmiddag van 13.30
tot 16 uur.

In de maanden **juli en augustus** en op 1^e Paasdag, 1^e
Pinksterdag en 1^e en 2^e Kerstdag is het centrum geslo-
ten. Op 2^e Paasdag en 2^e Pinksterdag is het centrum
open.

De minimumdonatie bedraagt € 12,50 per jaar te
voldoen op bankrekeningnummer **3011.09966** van de
penningmeester van de stichting.
Contactpersoon van het bestuur:
Mevrouw A. van Wieringen, Zwarteweg 6, Oud Ade (tel.
071 5018326), secretaris van het bestuur.
Postadres van de Stichting:
Saskia van Uylenburchlaan 22,
2377 CE Oude Wetering.
E-mailadres: info@oud.alkemade.net
Internetaansluiting: www.stichtingoudalkemade.nl

**Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd
en/of openbaar gemaakt door middel van druk,
microfilm of op welke andere wijze ook, zonder
voorafgaande toestemming van de redactie.**

INHOUD:

Van de redactie	pag. 1
De Jeugdstorm aan het Vennemeer	pag. 2
Oorlogsvoedsel: Stroop uit suikerbieten	pag. 6
Het zuinig zijn zit er nog steeds in	pag. 7
Handgeschreven koorboek in ons archief	pag. 12
Het openbaar onderwijs in Alkemade, deel 1	pag. 13
Zoekplaatjes	pag. 17

NIEUWE EXPOSITIES:

De Veense Popmuziek	pag. 18
Met naald en draad	pag. 18

Oproep aan iedereen die de Stichting Oud Alkemade een warm hart toedraagt	pag. 19
Archief Alkemade niet meer te raadplegen	pag. 20
Vertel ons uw verhaal	pag. 20

TWEE NIEUWE TENTOONSTELLINGEN GEOPEND

Zondag 6 januari zijn er twee nieuwe tentoonstellingen in het centrum feestelijk geopend door wethouder Floris Schoonderwoerd, Roel van Haestrecht van 'Monsters of Roelofarendsveen' en onze eigen Lex van der Zwet. De belangstelling was enorm; er zijn meer dan 150 mensen op de opening afgekomen.

Voor ons was dit een unieke dag, want we hebben nog niet eerder twee tentoonstellingen op een dag geopend. En dan nog twee zulke verschillende.

Voor de tentoonstelling "Met naald en draad" waren we enkele maanden geleden al begonnen met voorbereidingen en wij waren dan ook erg blij dat we dankzij meer dan 40 naaldkunstenaressen een zeer kleurrijke en gevarieerde tentoonstelling hebben kunnen inrichten.

Nieuw voor ons was de samenwerking met iemand die zijn eigen tentoonstelling samenstelt en inricht. Dat was voor de tentoonstelling "50 Jaar Veense popmuziek". We hebben wel wat hand-en-spandiensten verricht, maar Roel van Haestregt heeft er het meeste werk aan gedaan. Wij van Oud Alkemade zijn er dan ook erg trots op dat we deze tentoonstelling in huis hebben.

Natuurlijk willen we het bij deze opening niet laten. Rond beide tentoonstellingen gaan we nog het een en ander organiseren, zoals lezingen, demonstraties en optredens.

De tentoonstellingen blijven nog tot 26 juni te bezoeken.

NIEUWE FOTO OP DE OMSLAG

Na Wijk A (Oude Wetering) en Wijk B (Roelofarendsveen) is dit jaar Wijk C aan de beurt. Zie kaartje. De vorm van de C is wat ongelukkig. De Achterweg staat vermeld, evenals de brug naar de Haarlemmermeer en de Ringdijk. De Googerpolder wordt doorsneden. Wij hebben een oude ansichtkaart gekozen waarop de Voorweg is afgebeeld.

De Jeugdstorm aan het Vennemeer

door Th. van der Poel

De Nederlandse Jeugdstorm werd, naar het voorbeeld van de Duitse Hitlerjugend (Jugendsturm), opgericht door Cornelis (Kees) van Geelkerken, de rechterhand en plaatsvervanger van Anton Mussert. Hoewel de vereniging ook vóór de Tweede Wereldoorlog al bestond, zou zij haar grote bloeitijd tijdens de bezetting beleven.

Hitlerjugend (Jugendsturm) en de Jeugdstorm

In 1926 werd de nationaalsocialistische jeugdbeweging in Duitsland door Adolf Hitler goedgekeurd. Onder de naam Hitlerjugend of Jugendsturm zou deze organisatie vanaf 1933 een krachtige ontwikkeling meemaken. In dat jaar kwam Adolf Hitler als Rijkskanselier aan de macht. Van elk kind vanaf 11 jaar, mits er geen 'onzuiver' bloed door de aderen stroomde, werd verwacht lid te worden van de Hitlerjeugd. In 1941 werd het lidmaatschap zelfs verplicht gesteld.

In feite was het een tegenhanger van de padvinderij, maar wel op nationaalsocialistische basis. De beginselen van Baden-Powell waren dan ook ver te zoeken en bleken kennelijk strijdig te zijn met de doelstellingen van de Jugendsturm.

Affiche als propaganda voor de Jeugdstorm

Op een gegeven ogenblik was het zelfs verboden om lid te zijn van de padvinderij. Bij de Hitlerjugend ging het om sportbeoefening, vooral in groepsverband, en discipline. En natuurlijk trouw beloven aan Führer Adolf Hitler.

De vonk van het succes van de Hitlerjugend sprong in 1934 over naar Nederland. Anton Mussert, de leider van de NSB (Nationaal Socialistische Partij) en zijn rechterhand Cornelis van Geelkerken besloten om ook in Nederland een tak van de Jeugdstorm in het leven te roepen met Van Geelkerken als leider. Het werd een blauwdruk van de Duitse organisatie. Ook hier bestond de Jeugdstorm uit twee groepen: De Meeuwen of Meeuwkes in de leeftijd van 11 tot 14 en de Stormers of Stormsters in de leeftijd van 14 tot 18 jaar. Het uiteindelijk beoogde doel was om meisjes op te leiden tot een ge-

zond moederschap en jongens tot stoere, wilskrachtige mannen, bereid om voor Duitsland aan het (oost)front te strijden of zich aan te melden bij de arbeidsdienst. Dit ideaal werd krachtig verwoord door 'hoofdstormer' Geelkerken: De Jeugdstorm is de stoottroep der toekomst! Honderden ex-leden van de Hitlerjugend en Jeugdstorm hebben daardoor op 18-jarige leeftijd het leven gelaten op de slagvelden aan het oostfront.

Marine-Jeugdstorm

In september 1942 werd besloten om naast de bestaande Jeugdstorm ook een Marine-Jeugdstorm in het leven te roepen. 'Ons volk is niet alleen beroemd om zijn agrarische en koloniale gaven en prestaties, maar wij zijn ook een zeevarend volk', zo ongeveer verwoordde opperbootsman J. H. Bartels de motivatie tot het stichten ervan. Er werden twee locaties voor vorming en training vastgelegd: Voor jongens van 10 tot 14 jaar op de Kaag (Oud-Ade) en voor jongens van 14 tot 18 jaar op het IJsselmeer (Kampen).

Waarom de keuze viel op jachthaven "De Leede" aan het kleine Vennemeer, is niet geheel duidelijk. In elke geval kregen de bewoners aan het Vennemeer in 1942 nieuwe burens: De Marine-Jeugdstorm.

De Marine-Jeugdstorm

Begin September werd in de kaderschool de Leede het eerste kamp georganiseerd van den Marine-Jeugdstorm. De Jeugdstorm is zich bewust een grootsche taak te hebben op het gebied van de zeevaart. Wanneer er gezegd wordt dat in ons het verleden herleeft, dan weten wij, dat dit verleden zich voor een belangrijk deel op de wijde wereldzeeën heeft afgespeeld. Ook de taak van ons toekomstige Nederland zal voor een belangrijk deel gericht zijn op het bevaren der zeeën. De toekomstige Nederlandsche marine zal een belangrijk deel uitmaken van de geheele Nederlandsche weermacht. Onze zeevaarders hebben Nederland een onsterfelijken naam in de wereldgeschiedenis bezorgd. De Jeugdstorm weet op dit verleden voort te moeten bouwen. Ons land is ontworsteld aan de zee. Meer dan eenig ander volk heeft het Nederlandsche Volk getoond de zee te kunnen beheerschen. In de jeugd wordt deze gedachte levendig gehouden. De Marine-Jeugdstorm zal een belangrijke taak binnen den geheelen Jeugdstorm krijgen.

„Eens heerschten wij over de zeeën en vreesden de stormen niet“. Dit verleden zal echter terugkeeren. Nederlands vlag zal blijven wapperen over alle wereldzeeën. De Ruyter en Tromp wijzen Neerlands jeugd den weg.

Voorbeeld van overdreven reclame in het blad Sneeuwstorm in 1943, hier over de kaderschool de Leede.

Jachthaven "De Leede"

In de zomer van 1921 werd in Warmond op zeer bescheiden wijze de "Watersportvereniging De Leede" opgericht. Door het groeiende aantal watersporters werd de behoefte om een eigen jachthaven te hebben steeds groter. Het tekort aan ligplaatsen in Warmond was de reden dat grote broer "De Ko-

ninklijke Motor-, Roei- en Zeilvereeniging De Kaag" (Kaagsociëteit) in december 1930 het idee toejuichte om in het Vennemeer een jachthaven aan te leggen. Bij het 10-jarig bestaan van "De Leede" werd deze nieuwe haven officieel door burgemeester L. Vosters van Alkemade geopend: een 70 meter lange steiger met dwarssteigers en plaats voor 60 motor- of zeiljachten. Bijna lyrisch schreef de Leidsche Courant: "Het Vennemeer is een van de mooiste plekjes van de Kagermeren en als het ware een natuurlijke haven, die nu eerst zijn juiste bestemming krijgt". Wat echter nog ontbrak was een clubhuis, daar was geen geld voor. Voorlopig werd dit gemis opgevangen door een spoorwegwagon te gebruiken. Het plan om hierin zo spoedig mogelijk te voorzien werd door de burgervader met optimisme tegemoet gezien.

Het nieuwe Clubhuis

Op tweede Pinksterdag 1934 vond de feestelijke opening van het nieuwe clubhuis plaats door burgemeester J. W. Peek. De voorspelling van burgemeester Vosters dat door de toeloop van toeristen de haven spoedig te klein zou zijn, werd al gauw bewaarheid. Uitbreiding was noodzakelijk. In februari 1935 besloot de gemeenteraad van Alkemade om af te wijken van de Verordening tot Behoud van Natuurschoon en de watersportvereniging "De Leede" vergunning te verlenen tot vergroting. De raad stelde echter als voorwaarde dat het werk zou geschieden door werkloze arbeiders. We zitten dan midden in de landbouwcrisistijd. Wel vond men dat de werklieden iets meer mochten verdienen dan het loon in de werkverschaffing (= door de overheid aangeboden werk aan geregistreerde werklozen). Er kwam 2 gulden bij, zodat het minimum weekloon werd bepaald op 16 gulden (minder dan 8 euro!). Bij het 15-jarig bestaan van de vereniging in 1936 werd de nieuwe uitbreiding feestelijk in gebruik genomen

"Een van de mooiste plekjes"

Natuurlijkhebbers zullen minder blij geweest zijn met al die veranderingen. De brede rietkragen voor de hakhoutbosjes waren gedoemd te verdwijnen om plaats te maken voor ligplaatsen. In deze crisisjaren kon men van de boeren ook weinig verzet verwachten. Het extraatje aan 'liggeld' konden zij best gebruiken. Van de lofzang op het Vennemeer uit 1931 was weinig meer terug te vinden. Uit het oogpunt van de schoonheid der natuur had één van de mooiste plekjes van de Kagermeren een lelijke knauw gekregen. Alsof hij een vooruitziende blik had, verzuchtte een journalist van de Leidsche Courant op 10 juni 1941: Over de ontstellende ontsiering van het Vennemeer is het laatste woord nog niet gevallen. Het bleek maar al te waar!

De Jeugdstorm in actie

Kort na de oprichting van de Marine Jeugdstorm in 1942 kwam Maarten (Mart) de Groot naar de jachthaven van het Vennemeer. Hij was aangesteld als kwartiermeester en leider van de daar gevestig-

de Jeugdstorm. Maarten werd op 17 januari 1917 in Den Haag geboren. Zijn vader, Antonie de Groot, was bestuurder bij de HTM ("Haagsche Tramweg-Maatschappij"). Mart de Groot was bij zijn benoeming 25 jaar oud en in opleiding voor sportleraar. Over de locatie kon hij tevreden zijn. Het werd ook zijn postadres. Voor de regio Den Haag verscheen in de krant een bericht dat jeugdige jongens en meisjes zich konden opgeven bij:

M. de Groot, p/a Kaderschool Marine Jeugdstorm te Vennemeer (Oud-Ade).

MART DE GROOT

De verheven doelstelling en de overdreven propaganda in het NSB-blad "Het Rechtsfront" schenen toch indruk te maken op de nationaalsocialistisch georiënteerde bevolkingsgroep.

Foto in de Nieuwe Haagse Courant van 18 september 1945

Om de zoveel tijd verscheen er weer een groep jongens om lichamelijk en geestelijk gedrild te worden. Hun verblijf aan de jachthaven duurde meestal een week of drie. Voor ons was het ongelooflijk spannend om te zien en te horen hoe onze leeftijdsgenoten werden afgesnauwd. Zo zie ik nog een knaap met een leeg bord op het puntje van de steiger staan, terwijl zijn kameraadjes gezellig hun bikkeselement naar binnen werkten. Vooral de over het water schallende bevelen bij oefeningen op het meer sneden door onze kinderziel. Wij hadden er ook enig begrip voor toen twee jongens in uniform (zwarte, korte broek en stropdas met lichtblauwe blouse) het kamp uit onvrede ontvluchtten. Buurvrouw Pennings kende minder erbarmen. Zij gaf ze een glas melk en stuurde ze terug naar hun honk.

Mart de Groot

Door af en toe zijn neus te laten zien, zorgde Mart de Groot er voor met de burens in een aanvaardbare harmonie te leven. Hij genoot ogenschijnlijk van de over het water gedragen zoete klanken van onze accordeon. Op een mooie zomeravond kwam hij langs om ons een nieuwe cadeau te doen, een rode 80-basser. Natuurlijk waren wij er blij mee, maar toch knaagde er iets in ons kinderbrein. Was het wel vertrouwd? Waar had hij hem vandaan gehaald? Gepikt bij het bombardement van Rotterdam? Toch wat gemengde gevoelens! Die opwellende disharmonie was van korte duur. Het bleek een welkome uitbreiding van het instrumentarium! Bij die al of niet gemeende vriendelijke houding naar de burens had De Groot zijn ogen kennelijk niet in zijn zak. Zijn waarnemingen zouden ruim een jaar later, na Dolle Dinsdag, in Oud-Ade tot een uitermate pijnlijke confrontatie leiden.

Noodlanding Britse bommenwerper

Vanuit de huiskamer (het zijraam van de boerderij achter de zomerwoning op de foto) keken wij op afstand uit op het oefenterrein van de jachthaven. Daar lagen ook een paar van de boten die voor de opleiding werden gebruikt. Op zaterdagmorgen 29 mei 1943 werden we opgeschrikt door een onwettelijke bedrijvigheid. Een Duitse overvalwagen stond op het terrein, terwijl vier mannen onder schot werden gehouden. Ook arriveerden er twee militaire wagens vol Duitse soldaten. De bedoeling daarvan zou ons spoedig duidelijk worden. De vier heren bleken te behoren tot de bemanning van een Britse AVRO Lancaster bommenwerper, die omstreeks twee uur in de nacht van donderdag op vrijdag een noodlanding had moeten maken in de Lakerpolder. Het vliegtuig keerde terug van een bombardement op de stad Essen in Duitsland, maar was tijdens die vlucht aangeschoten, waardoor twee motoren buiten werking geraakten. Een knappe prestatie van piloot Robbins om de kist niet in het water, maar op het drassige eiland te doen belanden. De zevenkoppige crew van het vliegtuig wilde zo snel mogelijk het eiland verlaten. Zij kregen hierbij hulp van in de buurt zijnde vissers. De groep splitste zich. Drie van hen gingen richting het dorp Warmond en vier, na eerst nog de gehele vrijdag doorgebracht te hebben in een bootje in de Kogjespolder (De Kok), naar het Lageland.

Op weg naar het noodlot

In de nacht van vrijdag op zaterdag werden de vier door hun tijdelijke beschermers van de Kogjespolder naar het vasteland gebracht, naar men mag aannemen naar de Zweilampolder. Hoe zij hun weg daarna hebben vervolgd, is niet helemaal duidelijk. Wel staat vast dat zij bij Jan van der Hulst, die aan het melken was in de koebocht aan de Leidseweg in de Boterhuispolder, verse melk hebben gedronken. Hun nachtelijke zoektocht eindigde op het terrein van de jachthaven aan het Vennemeer, waar zij meenden in de daar gelegen boten een veilige schuilplaats gevonden te hebben. Kun je het nog slechter treffen? Toen één van hen een uur later zijn hoofd liet zien, keek hij recht in de ogen van Mart de Groot die juist zijn hond(en) uitliet. Hij bood de heren een meer comfortabele boot als rustplaats aan. Toen de Engelsen zich veilig meen-

den en genoten van hun welverdiende rust, belde hij de Ortscommandant in Leiden met alle gevolgen van dien. De heren werden ter plekke ingerekend, weggevoerd, en uiteindelijk als krijgsgevangenen naar Duitsland getransporteerd, waar ook de andere drie gearresteerde bemanningsleden, na in Warmond verraden te zijn, terecht kwamen. Alle zeven hebben zij de oorlog overleefd.

Een peloton soldaten op bezoek

De vier mannen hadden bekend dat zij alle voorwerpen en insignes die hen zouden kunnen verraden in een bos hadden weggegooid of begraven. Volgens overlevering zou dit geweest zijn op de houtka aan het Zweiland. De commandant besloot daarom om de omgeving aan een grondig onderzoek te onderwerpen. Het feit dat de militairen hierbij ook onze boerderij, de Blankenhoeve, als prooi op de korrel hadden, doet vermoeden dat men gemeend moet hebben dat zij vanuit die richting gekomen waren. Twee wagens vol soldaten daalden neer op de boerderijen aan het Vennemeer en haalden alles overhoop wat los en vast zat. Ik herinner me de ravage bij de takkenbossenschelf en bij de stapel riet die door rietdekker Opdam gebracht was om het rieten dak te verfraaien. De beoogde voorwerpen werden niet gevonden, maar een paar jongelieden stortten zich wel op een voor de CCD (Centrale Controledienst) verborgen ruimte waar de ongestempelde (lees: illegale) kazen voor eigen gebruik lagen. Behendig weggemoffeld in hun uniform verdween de voorraad richting kazerne, ongetwijfeld als een redelijk alternatief bij de schnaps. Terwijl de dienstbode die in alle vroegte een glimp van de drie mannen had opgevangen, hierover luidruchtig werd ondervraagd, zat ons inmiddels tot 12 kinderen uitgebreide gezin aan de zijlijn met de rug tegen de muur toe te zien.

Terug op de plaats des onheils

Zoals gezegd overleefden alle zeven het krijgsgevangenschap. Toen dat in Warmond bekend werd, werden kosten noch moeiten bespaard om twee van de toen nog levenden uit Engeland over te laten komen. Dat gebeurde ook. Op 31 mei 2003 werden piloot Robbins en boordschutter Taylor hartelijk welkom geheten. Reconstructie van het drama leverde wel nuttige details op, maar veel van het gebeurde was uit het geheugen verdwenen, ook al omdat het zich afspeelde in de nachtelijke uren onder weinig benijdenswaardige omstandigheden. Over deze noodlanding stelde Dick Breedijk een boekje samen, ('Ted Robbins, bommenwerperpiloot') waarvan de presentatie op 13 november 2010 in Warmond plaatsvond. Hieraan voorafgaand verscheen van de hand van Jan Haasnoot een artikel in de Hekkensluiter, het periodiek van de historische vereniging Warmelda, jaargang 2010, nr 1.

Dolle Dinsdag, 5 september 1944

'De oorlog is bijna afgelopen en Nederland wordt vast over een paar dagen bevrijd'. De stem van Radio Oranje zou tot euforie leiden. Op school

meenden wij al te weten dat de geallieerden Rotterdam in handen hadden. Veel NSB-ers vluchtten naar het voor hen meer veilig geachte oosten, Duitsland. Ook Maarten de Groot nam de benen. Er volgde een run op de inventaris van de jachthaven. Alle bruikbare dingen werden meegenomen. Zelfs de boten werden weggesleept. De teleurstelling was immens groot toen een paar dagen later bleek dat de bevolking door het bericht uit Londen op een vals spoor was gezet.

Met hangende pootjes keerde De Groot terug naar het geplunderde jeugdhonk aan het Vennemeer. Tegenover de leiding van de Jeugdstorm probeerde hij zijn hachje te redden door te beweren dat hij moest vluchten omdat Koos Droog hem bedreigd had en op hem had geschoten met een geweer.

Koos Droog

Het moet gezegd dat Koos in die dagen wel erg onvoorzichtig omsprong met zijn wapenbezit. Dat werd hem fataal.

Keiharde confrontaties

Met veel kabaal, gepaard gaande met kogels als het niet snel genoeg ging, werden de burens uit bed getrommeld en meegenomen naar het voor die gelegenheid gevorderde houten huisje van de familie Eradus, gelegen naast de jachthaven. Van mijn vader hoorden wij dat hij ervan verdacht werd de klok meegenomen te hebben. Hij had gekscherend wel eens opgemerkt dat die na de oorlog de kerkklok, die de Duitsers ten behoeve van de wapenindustrie hadden gestolen, zou kunnen vervangen. De klok van de Jeugdstorm werd inderdaad met zijn medeweten weggehaald. De weg naar de kerk werd voorlopig uitgesteld. Besloten werd om de klok met een touw aan de steiger te bevestigen. Veroordeling voor diefstal werd hierdoor ontweken. Ook andere burens werden door allerlei verdachtmakingen verrast. Zij kwamen allen met de schrik vrij.

Veel ernstiger was de beschuldiging aan het adres van Koos Droog.

Het tragische lot van Jacobus Hubertus Droog

Op brute wijze werden de 31-jarige Koos en zijn jonge vrouw van hun bed gelicht. Bij huiszoeking in het café Boekhorsterweg 11 werd het verboden vuurwapen gevonden. Op wapenbezit, gevolgd door bedreiging van een functionaris stond de zwaarste straf. Koos wist het, maar kon zich tegen deze beschuldigingen moeilijk verdedigen. Na verhoord te zijn aan het Vennemeer werd hij overgebracht naar de gevangenis in Amsterdam. Pogingen om hem

daar alsnog vrij te krijgen mislukten. Op 18 september 1944 werd hij gefusilleerd.

Jacobus Hubertus Droog werd in april 1913 in Leiderdorp geboren als zoon van Gerardus Droog en Cornelia Maria Weijers. Het gezin Droog verhuisde in 1917 naar de Boekhorst. In het pand Boekhorsterweg 11, het voormalige rechthuis van de Lage en Vrije Boekhorst, begon Droog een café. De groei van het aantal watersportliefhebbers in de Zevenhuizen zal hij hierbij voor ogen hebben gehad. Zijn café ademde ook de sfeer van het water. Zo herinner ik me dat de bezoeker bij het verlaten via de muur de wens meekreeg van een 'Behouden Vaart en goede Wacht'.

Op 22 augustus 1944 was Koos in de dekenale kerk aan de Heerensingel te Leiden getrouwd met Catharina van der Steen. Helaas zou het huwelijksgeluk van korte duur zijn. Twee weken na de huwelijksluiting werd hij gearresteerd. Een zwarte dag voor de familie en voor Oud-Ade.

KOOS DROOG

en

CATRIEN v. d. STEEN

hebben de eer U kennis te geven, dat zij ondertrouwd zijn en op 22 Aug. 's morgens om 10 uur in de Dekenale Kerk aan de Heerensingel elkander het H. Sacrament van het Huwelijk hopen toe te dienen. 5317

Oud-Ade: Boekh.weg 11. Leiden, Haven 36.

Receptie 22 Aug. van 2.30 tot 4 uur Haven 36.

Berechting na de Bevrijding

De komst van de geallieerden liet nog even op zich wachten. Eerst moest de bevolking de hongerwinter nog zien te overleven. Na de oorlog werd een Bijzondere Rechtbank ingesteld om N.S.B-ers en allen die gecollaboreerd hadden met de vijand te berechten. Ook de twee grondleggers van de Nazi-partij en de Jeugdstorm werden in 1946 berecht. Anton Mussert werd ter dood veroordeeld en Kees van Geelkerken kreeg levenslange gevangenisstraf, waarvan hij er 13 jaar heeft uitgezeten.

Mart de Groot was echter niet te vinden. Hij had zich opgesloten in een huis in donker Amsterdam. Anderhalf jaar later, december 1946, werd de gezochte herkend en opgesloten. Hij was bij zijn arrestatie in het bezit van een revolver. Voor hem zouden de gevolgen minder heftig zijn dan voor de man die hij had verraden. Voor de bovengenoemde feiten werd door de Bijzonder Rechtbank in Den Haag een straf van zeven jaar met aftrek en ontzetting uit het kiesrecht voor het leven geëist. Over zijn karakter werd gezegd dat hij leed aan groothedswaanzin en aan een ongebreidelde neiging tot opscheppen. Zelf ontkende hij dat hij Koos Droog had verraden.

Op hun zoektocht naar de gestolen inventaris hadden de landwachters bij toeval in het huis van Droog een wapen aangetroffen, zo verdedigde hij zich. Ook het verraad van de Engelse piloten berustte volgens hem op een misverstand. De Duitsers waren al lang op de hoogte van de noodlanding. Ondanks een oproep in de krant waren er

vermoedelijk geen directbetrokkenen uit Oud-Ade aanwezig om als getuige à charge op te treden. Daar werd door de verdediging dankbaar gebruik van gemaakt. Het verweer van de verdachte werd, zo lijkt het, gehonoreerd. Het vonnis op 5 juli 1948 luidde 'slechts' zes jaar met aftrek en met verlies van het kiesrecht. Het leidde tot diverse reacties in de krant van lezers die de straf niet in overeenstemming vonden met wat De Groot had aange-richt. Maar toen was het vonnis al gevelld, het recht had gesproken!

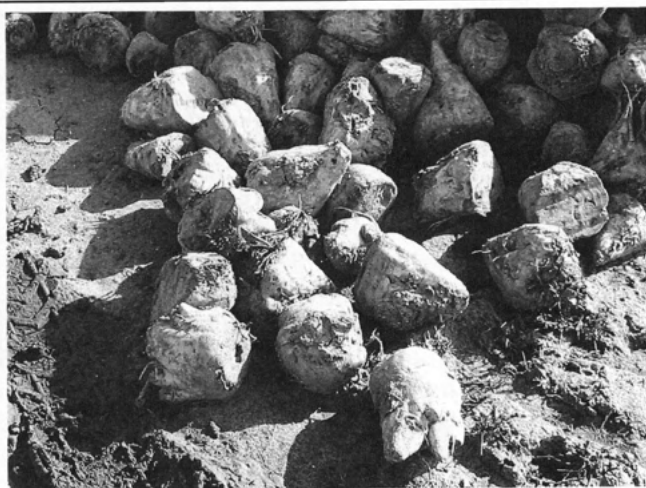
In 1951 kwam hij vrij. Toen had hij vijf jaar van zijn straf uitgezeten.

De Jeugdstorm was inmiddels uitgeraasd en de rust aan het Vennemeer weergekeerd.

H. Jaarsveld werd aangesteld tot nieuwe haven-meester.

Spel met de Klok

De klok van de Jeugdstorm kreeg na de oorlog geen plaats in de toren van de St. Bavokerk van Oud-Ade. Dat had niet zo zeer te maken met zijn omstreden verleden, dan wel met de grootte. Onlangs werd mij verteld dat aannemer Roen Vrijburg zich in mei 1945 over de klok had ontfermd. Daar heeft hij vijf jaar lang onder de werkbank gestaan. Bij de bouw van de Maria Presentatiekerk in Roelofarendsveen werd het idee geopperd om het klokje een plaats te geven in het torentje naast de kerk. In mei 1950 werd op een vrachtwagen van Dobbe de tocht van de Zwarteweg naar de Goog afgelegd, de gehele route ondersteund door welluidende gebeier. De oorlog lag toen al vijf jaar achter ons. Een nieuw tijdperk, een periode van herstel, werd ingeluid.

Stroop uit Suikerbieten

In de 'hongerwinter' 1944-1945 moest gezocht worden naar voeding, omdat wat op de bonnen te verkrijgen was onvoldoende was om er op te kunnen leven. Als alternatief voedsel kwam men terecht bij tulpenbollen en suikerbieten. In het Zuid-Hollandsch Dagblad van zaterdag 13 januari 1945 staat vermeld hoe stroop uit suikerbieten kan worden gemaakt.

Er blijken drie methoden te bestaan, die we de revue laten passeren, niet met de bedoeling dat u ze uitvoert, maar om te laten kennismaken hoe dat ging.

Methode 1. De suikerbieten schillen en raspen of in blokjes snijden en door de vleesmolen malen. De massa in een doek overdoen en goed uitknijpen. Het suikerwater bewaren. De achtergebleven pulp met kokend water overgieten (4 deciliter water per kilo pulp) en 15 minuten laten staan. Vervolgens de pulp nogmaals in de doek goed uitknijpen. Het verkregen suikerwater bij het eerste suikerwater voegen. Het suikerwater in een literkan meten en per liter 1 lepel azijn of enige appelschillen toevoegen. Het vocht langzaam in een wijde pan zonder deksel aan de kook brengen. Het schuim en de donkere vuile massa, welke bovenop komt drijven, afscheppen. Het vocht onder nu en dan roeren indampen tot het dik vloeibaar is. De appelschillen verwijderen en het dan laten afkoelen. De pulp in zuurkool, rode kool of rode bietenstampot verwerken.

Methode 2. Het vocht, dat achter blijft wanneer men gekookte pulp (zie hierboven) goed laat uitbakken en in een doek uitknijpt, in een wijde pan doen, aan de kook brengen en laten indampen. Zorgen dat de vloeistof niet overkookt. De vloeistof zo nu en dan afschuimen totdat het schuim geen onaangename smaak meer heeft. Dit vocht indampen tot het dik vloeibaar is en het dan laten afkoelen.

Methode 3. 8 kilo suikerbieten en 1 à 2 kilo winterpeen schillen of raspen of in blokjes snijden. Gaat het malen door de vleesmolen moeilijk, dan de blokjes enige minuten even met water opkoken en dan malen (het kooknat bewaren). De bieten en de winterpeen opzetten met zoveel water, dat zij onderstaan. Langzaam aan de kook brengen en ongeveer 1 uur zachtjes verhitten. De massa zeven en weer opnieuw met water opzetten. Het verkregen suikerwater bewaren. Dit enige malen herhalen tot de massa niet meer zoet smaakt. Al het verkregen suikerwater bij elkaar doen en in een wijde pan zonder deksel inkoken tot het dik vloeibaar is. Het dan laten afkoelen.

Eet smakelijk, nou nee, dat kon niet, maar het spul vulde je maag, waardoor het hongergevoel een poosje weg bleef. . . .

“Het zuinig zijn zit er nog steeds in”

Nu de wereld opnieuw in een economische crisis verkeert, leek het de redactie interessant om eens terug te kijken op de crisis uit de jaren dertig, al weer bijna een eeuw geleden. We spraken hierover met **Joop van Veen uit Roelofarendsveen**, die deze crisis aan den lijve heeft ondervonden. Zijn verhaal gaat zelfs verder in de tijd: hij vertelt ook over zijn herinneringen aan de aansluitende tijd van de Tweede Wereldoorlog, eveneens een tijd waarin schaarste voor veel mensen tot zuinigheid leidde.

Hoe de crisis begint in Amerika

Tijdens de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) verleent Amerika voedselhulp aan Europa. De landbouwproductie wordt om die reden stevig opgevoerd. Als na de oorlog Europa langzaam maar zeker zelf weer voedsel gaat verbouwen, wordt de Amerikaanse hulp op dat punt overbodig. Maar de Amerikaanse boeren hebben zich zo ingesteld op een grote productie, dat er een geweldige overproductie ontstaat. En als er van een product te veel wordt geproduceerd, daalt daarvan de prijs. Boeren moeten massaal bij de bank gaan lenen. Er ontstaan enorme schulden. Schulden die niet meer kunnen worden terugbetaald. Daardoor komen niet alleen de boeren, maar ook de banken in de problemen.

Ook in de industrie ontstaat een overproductie. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door de uitvinding van nieuwe machines in de fabriek, waardoor meer geproduceerd kan worden, en anderzijds doordat uit arme delen van Europa mensen emigreren naar het veelbelovende Amerika. Die zijn bereid voor een lager loon het werk te doen. Mens en machine dragen aan het begin van de twintigste eeuw gezamenlijk bij aan de industriële overproductie. De fabrieken raken hun producten niet meer kwijt en komen daardoor ook in financiële moeilijkheden. Vele bedrijven gaan failliet en de ontslagen arbeiders hebben geen inkomen meer, omdat sociale voorzieningen ontbreken.

Op de aandelenbeurs in New York speculeren veel mensen met geleend geld. Op 24 oktober 1929 dalen de aandelenkoersen spectaculair, doordat veel aandeelhouders bang geworden zijn in de schulden te raken en hun aandelen massaal te koop aanbieden. Veel mensen proberen hun spaargeld op te nemen, waardoor een flink aantal banken niet meer aan hun verplichtingen kunnen voldoen. Gevolg: de banken vallen om.

Deze economische crisis begint op donderdag 24 oktober 1929 met het ineensstorten van de beurs in New York. Die dag staat bekend als *Zwarte Donderdag*. Niet alleen Amerika, ook Europa gaat de gevolgen voelen. De jaren dertig van de vorige eeuw staan dan ook bekend als de crisisjaren, ook wel de Grote Depressie genoemd.

Gevolgen voor Nederland

In 1933 wordt Colijn voor de tweede maal minister-president. Colijn probeert de economische malaise te boven te komen door de begroting sluitend te houden. Er wordt gekort op onderwijs en de werklozensteun, wat in 1934 resulteert in het Jordaanoproer. Het geld wat hierop bezuinigd wordt, gaat echter op aan subsidies aan de boeren en de toestand van de

Nederlandse economie verslechtert. De werkloosheid blijft stijgen, en dit terwijl er in de andere West-Europese landen sprake is van licht herstel. In 1935 is 15 procent van de niet zelfstandige beroepsbevolking werkloos.

Colijn is er fel op tegen om de gouden standaard los te laten, dat wil zeggen, de gulden van het goud los te koppelen. Hij ziet het als diefstal. Het spaargeld van mensen zou veel minder waard worden. Dat het vasthouden aan de gouden standaard de arme mensen nog zwaarder benadeelt, lijkt hij niet te beseffen. Devaluatie wordt gezien als een lapmiddel voor de economie. Het zou de export stimuleren en zo de economie. Colijn laat uiteindelijk de gouden standaard pas los als Nederland een dag lang het enige overgebleven goudland is. Het heeft een onmiddellijk gunstig effect op de economie. Het lijkt niet dat mensen het Colijn kwalijk nemen dat hij zo lang gewacht heeft met het loslaten van de gouden standaard. In populariteitspolls na de devaluatie komt hij goed uit de bus. In een radiotoespraak vertelt hij het Nederlandse volk dat de beslissing hem 'onnoemelijk zwaar' gevallen is.

De 'steun' voor werkloze Nederlanders

Het aantal werklozen in Nederland bedraagt in 1929 18.000, in 1930 zijn er al circa 100.000 en in 1936 is het op het hoogtepunt van 475.900. Daarna daalt het aantal wel enigszins, maar tot in de oorlog blijven honderdduizenden mensen werkloos. Het is voor het eerst dat werkloosheid in Nederland zo'n omvang bereikt en zo lang duurt. Van elke vier Nederlandse arbeiders is er één langer dan een jaar werkloos.

De regering besluit de werklozen een financiële ondersteuning te geven. De 'steun' mag niet te hoog zijn, anders worden de werklozen – zo meende men – maar lui. Ze krijgen een bedrag dat net voldoende is om de huur en een eenvoudige maaltijd te betalen. Voor uitgaan, sport of kleren hebben ze geen geld. Bij deze steunverlening wordt wel onderscheid gemaakt. Uit cijfers van het CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek) blijkt dat in de jaren voor 1937 11,9% van de leden van vakbonden (de georganiseerden) geen steun krijgt. Bij de ongeorganiseerden is dat 65,5%. Ook wordt er onderscheid gemaakt tussen mannen en vrouwen. Van de mannen wordt 43,1% niet geholpen, van de vrouwen 92,5%. Ten slotte wordt bij de steunverlening gekeken naar de leeftijd. Van degenen, die 24 jaar of jonger waren werd 80% niet geholpen, van de ouderen 37,6%.

Om te voorkomen dat de werklozen naast de steun een zwart baantje erbij nemen, moeten ze één of twee keer per dag een stempel halen in een 'stempello-

kaal'. Dit wordt als erg vernederend ervaren. Daarnaast kunnen ze gedwongen worden in de werkverschaffing te werken. Zo kan het gebeuren dat een werkloze onderwijzer met de schop aan het werk moet om sloten te graven of dijken aan te leggen. Uit deze tijd dateren grote openbare werken zoals het Amsterdamse bos.

De omstandigheden lopen per werkverschaffingsproject sterk uiteen. De grootste werkgever is de Heide Maatschappij. Meestal wordt het zogenaamde tariefstelsel gehanteerd. Dat wil zeggen dat als men naar de mening van de leiding 'normaal' werkt men een bedrag kan verdienen dat even boven de steun ligt. Maar als men langzamer werkt haalt men dat bedrag niet. Harder werken levert meer op. Het loon wordt ook bepaald door de prestatie van een groep arbeiders. Als er in een ploeg één of meer arbeiders zijn, die niet goed mee kunnen komen, dan drukt dat het inkomen van de hele ploeg.

Verder spelen allerlei morele oordelen een rol. Zo worden er eisen gesteld aan het gedrag van werklozen. Wie samenwoont krijgt geen steun. Dit geldt ook voor degenen, die zich schuldig maken aan godslastering of ondermijning van het gezag. En zo wordt het de arbeiders wel heel moeilijk gemaakt om een behoorlijk inkomen te verwerven.

Werklozen hebben dus nauwelijks inkomen en hebben grote moeite om rond te komen. Velen geraken in de schulden.

De situatie in Alkemade

De economische situatie in Alkemade is in die tijd erg slecht. Dit heeft te maken met het feit dat velen werkzaam zijn in de land- en tuinbouw en juist deze sector wordt zwaar getroffen door de crisis.

Op 14 januari 1932 verschijnt in het Leidsch Dagblad een interview met Burgemeester L.H.M.J. Vosters. Hij beschrijft hierin de economische situatie in de gemeente Alkemade. Hij vertelt dat de omzet op de veiling in Roelofarendsveen in 1928 f 1.068.202,48 was. (Omerekend naar onze euro is dat bijna € 485.000) In 1931 was die slechts f 601.458,73 (is bijna € 273.000). In het licht van een belangrijke toename van de glascultuur in de gemeente zijn die cijfers dramatisch te noemen. De burgemeester stelt dat hoe intensief de tuinders hun grond ook bewerken velen van hen het niet meer kunnen bolwerken. Men heeft geprobeerd de 'vroege' aardbeicultuur flink uit te breiden, maar vooral de export is problematisch geworden door hoge invoerrechten. Ook de tulpenbroeierij lijdt ernstig onder dit verschijnsel. En de augurkenteelt wordt getroffen door de 'stippel', waardoor de hele oogst mislukt. De burgemeester laat weten dat van de 261 tuinders er 106 met verlies gewerkt hebben. Hij vindt de situatie voor de tuinders erg bedroevend, omdat zij niet van een 48-urige werkweek willen weten, maar werken zolang het daglicht dat mogelijk maakt.

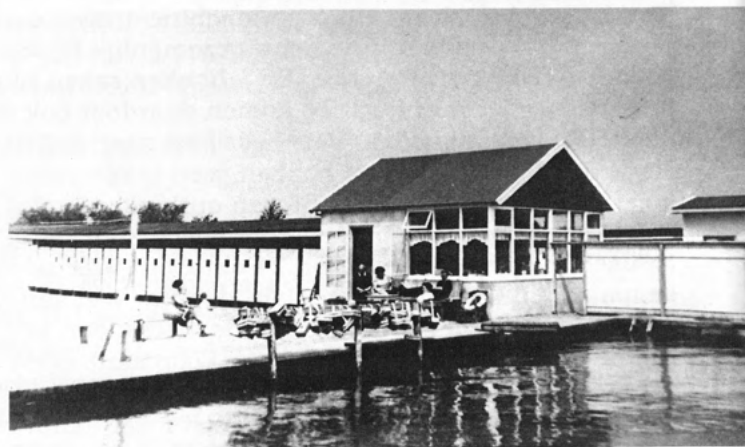
Niet alleen de tuinders lijden onder de crisis, ook de middenstand. De leveranciers leveren heel veel op krediet in afwachting van de komende campagne. Maar de laatste jaren is van het afbetalen van deze schulden zo goed als niets terecht gekomen.

De burgemeester vertelt dat de regering een steunregeling voor de land- en tuinbouwarbeiders in het leven heeft geroepen. Maar de gemeente moet hier ook flink in bijdragen. De burgemeester denkt dan ook dat de geraamde belastingopbrengst van de gemeente over 1932 niet voldoende zal zijn om al deze uitgaven te dekken.

Op dat moment zijn er 187 ingeschreven werklozen, terwijl dat er als regel 70 à 80 zijn. Het inwoneraantal van de gemeente bedraagt 6000. Als werkverschaffingsregeling laat de gemeente sloten dempen, wat de gemeente f 1300,- per week kost (is ongeveer € 590). De burgemeester is bang dat het op een catastrofe zal uitlopen als het zo doorgaat.

Tot zover het artikel in het Leidsch Dagblad.

In verband met de almaar toenemende werkloosheid besluit het gemeentebestuur in 1934 meer werk voor werklozen te creëren. Zij wil in het kader van de werkverschaffingsregeling een nieuw zwembad realiseren *'om zodoende aan het ledig zijn van een groot deel der werklozen in Alkemade voor geruime tijd een einde te maken'*. Er wordt een plan ontwikkeld om in het Braassemermeer ter hoogte van de Galgekade een zwembad tot stand te brengen. Daarvoor moet anderhalve hectare water gedempt worden. De Nederlandsche Heidemaatschappij voert het werk uit. Voor het dempen van dit stuk van het Braassemermeer wordt ondermeer een weiland afgegraven in de voormalige Huigsloterpolder bij de Hoeve Alkemade.

Het zwembad in het Braassemermeer dat in het kader van de werkverschaffing in opdracht van de gemeente in 1934/1935 werd aangelegd

Joop van Veen en de crisisjaren

Joop van Veen, met wie ik een gesprek had, weet zich nog veel te herinneren uit de crisistijd. Van hem horen we hoe hij die tijd heeft ervaren.

Joop vertelt: "Ik ben geboren op 12 november 1919 en was dus net tien jaar toen de crisis uitbrak. We waren thuis met elf kinderen en ik was de vierde in de rij. Ons gezin bestond uit vijf jongens en zes meisjes. We woonden in een vrij groot huis op de Achterdijk nummer 5 in Rijpwetering, recht tegenover café de Vergulde Vos. Mijn ouders hadden beneden een slaapkamer en alle kinderen sliepen op de zolder, de jongens van de meisjes gescheiden door een gordijn. Dat was wel heel gezellig. We hadden een grote keu-

ken, waar we ook met zijn allen aten. We waren een straatarm gezin.

Omdat we een beetje achteraf woonden, kwam ik in mijn vrije tijd niet zo veel in Rijpwetering. We hadden geen geld om iets te doen. Wel weet ik nog dat we bij een boer, die naast ons woonde, een hoekje mochten gebruiken om te voetballen. We hadden er een paar doelpalen neergezet en als er geld was voor een bal konden we voetballen. Dat deed ik op mijn klompen. Om te voorkomen dat ze uit zouden vliegen, zat er een leren band over. Soms hadden we de beschikking over een bootje en dan gingen we varen op de Koppoel en de Kleipoel.

Links de woning van de familie Van Veen, rechts de Koppoellaan. (foto 1959)

Ik ging in die tijd naar de St. Josefschool aan de Koppoellaan in Rijpwetering. Die is later gesloopt. Maar het schoolhuis staat er nog, zo'n honderd meter voor smederij Straathof. Dat is nu Koppoellaan 9, waar het voormalig schoolhoofd Aad de Vrind in woont.

Op mijn veertiende kwam ik van school en de crisis was toen op zijn ergst. Thuis hadden we altijd geld te kort. Mijn vader had een eigen tuin in de Kwakel. Hij teelde er groenten van de koude grond voor de export naar Duitsland. Ook had hij daar nog een paar ramen voor aardbeien. Vanouds kochten de Duitsers veel groenten in Nederland, maar omdat zij steeds minder geld te verteren hadden vanwege de herstelbetalingen, liep de export steeds meer terug. (Herstelbetalingen werden Duitsland opgelegd door de geallieerden bij het Verdrag van Versailles in 1919, red.) Mijn vader had daar ook veel last van. Hij ging op de fiets naar de Kwakel en bleef daar regelmatig overnachten in een hut, die op zijn akker stond. Ik herinner me dat ik één keer met hem mee mocht voorop de stang. Alleen kregen we op de terugweg een lekke band. Mijn vader heeft die toen onderweg geplakt. Een hagelbui, die zijn hele tuin vernielde, was er de oorzaak van dat hij de tuin daar moest opgeven. Dat was in 1929."

Stempelen en werkverschaffing

"Mijn vader was niet brutaal genoeg om een uitkering bij de gemeente te vragen. Door geldgebrek moest hij later toch iedere dag op de fiets naar Roelofarendsveen om te gaan stempelen. Dat vond hij verschrikkelijk. Iedere dag weer in de rij voor een stempel. Eerst deed hij dat op het Gemeentehuis en later, toen de watertoren gebouwd was, in de watertoren. Hij kreeg f 8, - per week (= € 3,63). Omdat nog twee van mijn zussen bijwerkten als hulp bij boeren hadden we f 15, - per week te verteren (= € 6,81). Dat was natuurlijk veel te weinig voor zo'n groot gezin. Maar verder hebben wij nooit hulp gehad, ook niet van de kerk. Toch is mijn moeder er altijd in geslaagd om eten op tafel te krijgen, al was het vaak niet genoeg. Ze kocht op krediet bij bakker van Rijn en kruidenier Zwetsloot. Die zijn echt goed voor ons geweest. En je went ook wel aan te kort eten. Gelukkig zijn al mijn broers en zussen goed door die moeilijke tijd heen gekomen.

Later moest mijn vader in de werkverschaffing gaan werken. Hij kreeg daar net iets meer geld voor dan van de steun. Zo heeft hij ondermeer grond afgegraven in Rijpwetering voor het nieuwe zwembad in het Braassemermeer, dat in die jaren werd aangelegd. (De officiële opening was op 1 juni 1935, red.). Ook liet burgemeester Peek toentertijd in het kader van de werkverschaffing veel ophaalbruggen in Roelofarendsveen vervangen door vaste bruggen. Daar heeft mijn vader nog aan meegewerkt. Later heeft hij grond afgegraven bij de Hoeve Alkemade, die in de Haarlemmermeer lag, maar eigendom was van de gemeente Alkemade. Ook heeft hij als grondwerker gewerkt in Nieuwkoop.

Hij probeerde van alles om aan het werk te komen. In het najaar hielp hij soms bij het aardappelen rooien bij boeren in de Haarlemmermeer, om zo nog wat extra's te verdienen.

Vaak kocht mijn moeder bij de kruidenier en de bakker op krediet, maar ik weet zeker dat ze later, toen het weer wat beter ging, alles heeft terugbetaald. Hoe die kruidenier en die bakker dat deden weet ik ook niet. Want er waren vele gezinnen zoals wij.

Er was nooit geld voor bijzondere dingen. Verjaardagen werden niet gevierd en ook andere feestdagen, zoals Kerstmis niet. Wel was er altijd een cadeautje met Sinterklaas. En natuurlijk was er ook geen geld voor kleding. Soms kregen we wat, maar vaak werd er kleding vermaakt.

Toen ik van school kwam, wilde ik naar de Ambachtsschool om later automonteur te worden. Maar ik moest gaan werken om nog wat bij te verdienen. Ik kwam bij een tuinder terecht, waar ik allerlei rotkarweitjes moest doen. De zoons van de tuinder werkten ook op het bedrijf, maar die deden die karweitjes niet. Ik heb dat een hele tijd volgehouden, maar toen ik er wat van zei kon ik vertrekken. Ik moest toen ook gaan stempelen, maar ik hoefde dat maar één keer per week.

In juli 1937 was ik nog maar twee dagen thuis toen er een man uit Rijpwetering, Van Rijn heette hij, bij ons langskwam, die een fietsenstalling in Amsterdam beheerde. Zijn stiefzoon, die er als knecht

werkte, was weggelopen en hij kwam kijken of ik bij hem wilde werken. Ik voelde daar wel voor en zo kwam ik in Amsterdam terecht. Ik lag bij hem in de kost en in het weekend ging ik naar huis. Ik fietste dan op zaterdagmiddag van Amsterdam naar Rijkswetering en op zondagmiddag weer terug. De fietstenstalling was aan het Molenpad 3 in het centrum van Amsterdam, vlakbij het Leidse Plein, in een souterrain, zoals je er zo veel hebt in Amsterdam. Het werk bestond uit het wegbrengen en weer ophalen van de fiets van de klanten. Soms deed ik een reparatie. Ik vond het wel leuk werk en in ieder geval kreeg ik beter te eten dan thuis. Soms maakte ik weleens een fietstochtje door Amsterdam, maar omdat ik niet goed de weg wist kwam het daar maar weinig van. Mijn baas had twee stallingen en zelf wel een goede baan. Maar die stallingen liepen eigenlijk nooit goed. De klanten moesten f 0,45 per maand betalen (= € 0,20) en ik kreeg f 2,50 per week (= € 1,13). Uiteraard kreeg mijn moeder dat."

De Oorlogstijd

"In 1938 moest ik weg, omdat mijn baas de stallingen verkocht. Ik heb toen nog veertien dagen bieten ge-rooid bij een boer in de Lijkerpolder. En op 2 november 1938 moest ik in dienst. Ik werd geleverd bij het Regiment Wielrijders in de Isabella-kazerne in Den Bosch. Ik weet nog goed dat we de eerste dag erwtensoep kregen. Dat vergeet ik nooit meer. Heerlijk was dat.

Hoewel er veel gescholden en gevloekt werd, heb ik het daar wel naar mijn zin gehad. In ieder geval kregen we goed te eten. De mobilisatie werd afgekondigd op 28 augustus 1939. Ik werd toen overgeplaatst naar Gouda, omdat dat achter de Hollandse Waterlinie lag. De meidagen van 1940 heb ik in Alkmaar meegemaakt, maar ik heb daar niets van alle oorlogshandelingen gemerkt. Ik werkte daar als rijwielordonnans bij de staf. Na het einde van de vijfdaagse oorlog werden we gedemobiliseerd en kwam ik weer thuis.

In de loop van 1940 ben ik bij een fietsenmaker in Leiden gaan werken als monteur. Dat was bij Van Benthem aan de Doezastraat.

's Hertogenbosch.

Regiment wielrijders. Het Muziekkorps

Collega's van Joop in de kazerne. Zij behoorden tot het Regiment Wielrijders, onderdeel Het Muziekkorps. Let op de 2 trommelaars vooraan. Zij besturen de fiets met beugels, verbonden aan hun ellebogen.

Omdat we thuis veel te weinig fietsen hadden, heb ik later van losse onderdelen, die ik op de vuilnisbelt in Rijkswetering gevonden had, een fiets in elkaar gezet. Ik weet nog goed dat het frame veel te groot voor mij was en dat ik met een been door de stang moest om te kunnen fietsen. Ik kon ook fietsen door op de bagagedrager te gaan zitten. Die fiets had geen zadel, maar met behulp van een jute zak, die ik op het frame gebonden had, kon ik er toch op zitten.

Joop van Veen en zijn maatje Hein van den Burg uit Eygelshoven in de Isabella-kazerne.

Mijn baas had twee knechten en toen in 1943 de oproep voor de Arbeitseinsatz kwam, wist hij de andere knecht als onmisbaar voor zijn bedrijf te behouden. Ik moest echter naar Duitsland. Ik

heb nog wel even overwogen om onder te duiken, maar dat zou betekenen dat ik bij een boer zou moeten werken. En ik wilde veel liever in een fabriek werken. Op 2 maart 1943 vertrokken we met de trein vanuit Leiden. De groep bestond voor het merendeel uit Leidenaren, maar ik kwam uit Rijkswetering. Er was er ook nog een uit Zwolle en een uit Tiel. Via Utrecht en Magdeburg kwamen we in Leipzig terecht, waar ik ging werken bij een fabriek voor galvanische installaties. Hier heb ik het niet slecht gehad en ik kijk dan ook niet negatief terug op deze periode. Aanvankelijk kregen we wel slecht te eten en moesten we driehoog in een grote barak slapen. Maar later vond de eigenaar van de fabriek dat we hetzelfde werk deden als onze Duitse collega's en kregen we ook meer rechten. Het eten werd beter en we gingen slapen in

een barak voor 12 personen. Dat ging in stapelbedden van twee hoog. We moesten wel alle dagen werken, maar op zondagmiddag waren we vrij. Ik ben toen samen met anderen vaak naar de bioscoop geweest, waar al kleurenfilms draaiden. Ik kreeg ook kans om een opleiding tot elektrisch lasser te volgen en die kans heb ik met beide handen aangegrepen.

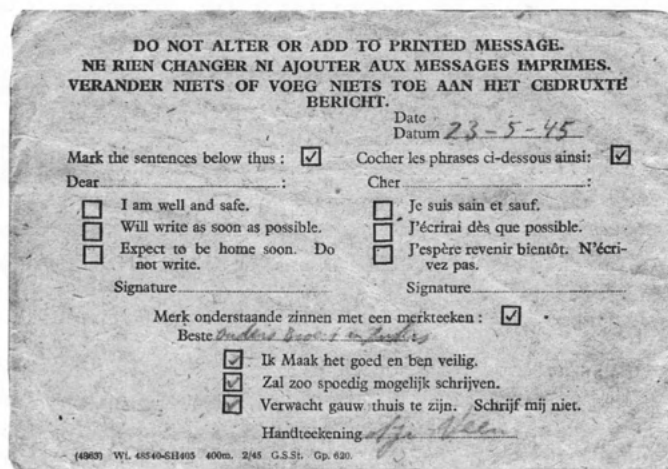

Legitimatiebewijs waarmee Joop kon aantonen dat hij voor de Duitsers werkte in Leipzig.

Op 10 april 1945 is onze fabriek gebombardeerd door de Amerikanen. Gelukkig zaten we in de schuilkamer, want ik denk dat ik er anders niet meer geweest zou zijn. Er viel namelijk een bom op de hal waar ik altijd werkte.

Nadat de Duitsers gecapituleerd hadden, zijn we door de Amerikanen in vrachtwagens via Keulen naar Maastricht gebracht. Van daaruit ben ik naar Vaals gegaan, waar ik een tijdje in een oud klooster heb gezeten, totdat ik met de trein naar Arnhem kon. Van Arnhem ging het weer met vrachtauto's naar Amersfoort, waar we een paar dagen in het voormalige strafkamp hebben doorgebracht. Per trein zijn we toen via Den Haag naar Leiden gebracht, waar we uiteindelijk op het Galgewater terecht zijn gekomen. Ik ben toen naar mijn oude baas gegaan om een transportfiets te lenen. Ik kon echter niet al mijn bagage meenemen. Een koffer moest ik daar achtergelaten. Bepakt met twee koffers en een rugzak ben ik toen naar Rijpwetering gefietst, nadat ik nog wel een stevige maaltijd van mijn baas had gekregen. En zo was ik in juli 1945 weer thuis. In Leipzig hadden we allemaal een kaartje naar huis gestuurd, om de familie vast te laten weten dat we er aankwamen. Dit kaartje werd pas enige weken nadat ik thuis aangekomen was bezorgd. Mijn familie was dus volkomen

verrast toen ze mij aan zagen komen. En die ene koffer heb ik later met mijn broer opgehaald.

De (bruine) briefkaart, verstuurd op 23 mei 1945 te Leipzig, die de terugkeer van Joop in Rijpwetering moest aankondigen en die pas op 20 juli 1945 werd bezorgd.

Tijdens de crisisjaren en in de oorlog hadden de meeste mensen het heel moeilijk. Er was veel stille armoede, omdat mensen zich er erg voor schaamden om een beroep te doen op de overheid. Tijdens de oorlog had je wel een bloeiende zwarte handel. Je kon van alles kopen als je er maar flink voor betaalde. Maar dat was nou net het probleem. De meeste mensen hadden het geld niet." Aldus Joop van Veen.

Op het hoogtepunt van de crisis, in 1936, bedraagt het aantal werklozen 475.900. Dat is 20% van de beroepsbevolking. Deze cijfers zijn op zich al ernstig. Maar het probleem is groter. We moeten ook de vrouwen en kinderen van de werklozen als mede-slachtoffers van de crisis zien. De totale bevolking bedroeg in die tijd 8 miljoen mensen. Op het hoogtepunt van de crisis zijn naar schatting 2 miljoen mensen bij de problemen van de crisis betrokken. Eén op de vier mannen is in de jaren dertig kortere of langere tijd werkloos geweest. Van geschoolde arbeiders en kleine middenstanders was dit cijfer één op drie. Van de ongeschoolden zelfs één op twee!

Om een vergelijking te maken met de huidige economische crisis: in 2009 waren 441.000 personen officieel werkloos, dus levend van een WW-uitkering of werkzoekend. Dat is 5,6 procent van de beroepsbevolking. Bovendien kent Nederland nu een goed sociaal stelsel, dat in de dertiger jaren eigenlijk totaal ontbrak. En daarom zei Joop van Veen tegen ons: "Als ik zo terugkijk op die periode denk ik dat ik die ervaringen mijn hele leven met me meegenomen heb. Het zuinig zijn zit er nog steeds in en ik koop niet meer dan ik nodig heb. Ik ben nu heel tevreden met mijn AOW. Ik heb het niet heel breed, maar ik kan er toch goed van rondkomen."

Bronnen: Joop van Veen - "Piet de Rooy, Crisis in Nederland", uitgeverij Elmar B.V. Rijswijk, 1981 - Archief Stichting Oud Alkemade - Internet.

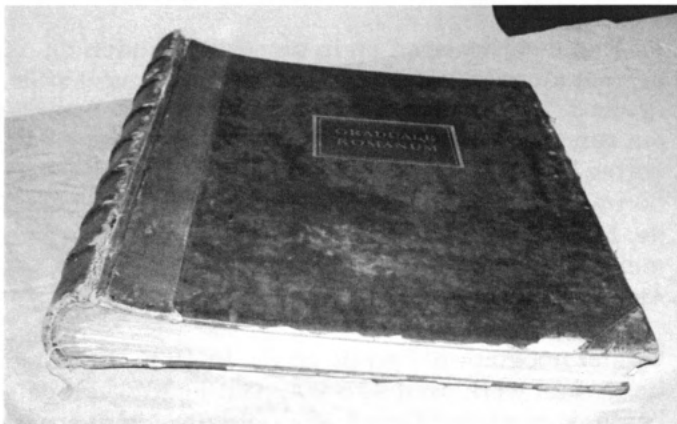
Samengesteld door Geert-Jan van Beek

Bij de Stichting Oud Alkemade komt van alle kanten materiaal binnen, dat de moeite waard is om voor het nageslacht bewaard te blijven. In deze rubriek willen wij regelmatig iets uit onze collectie voor het voetlicht plaatsen.

UIT DE COLLECTIE VAN DE STICHTING OUD ALKEMADE

Een handgeschreven koorboek uit 1929

Enige tijd geleden ontving de Stichting Oud Alkemade van de heer Kees van der Meer (van Niessies) een gigantisch groot met de hand geschreven koorboek. (Afmetingen: 75 cm hoog, 60 cm breed en 11 cm dik.) Dit boek bleek afkomstig te zijn uit de oude kerk van St. Petrus Banden te Roelofarendsveen. Het is zo zwaar dat het met twee man gesjouwd moet worden. Wat is de geschiedenis achter dit boek?

Graduale Romanum

Een koorboek is een muziekboek op groot formaat, met een erg groot notenschrift. Het wordt al eeuwen door kerkkoren gebruikt. De Latijnse naam is Graduale Romanum.

Deze boeken zijn vaak rijk versierd. Naast gedrukte exemplaren werden er ook handgeschreven koorboeken gebruikt. Het Graduale Romanum bevatte alle gezangen voor de eucharistieviering gedurende het gehele kerkelijke jaar, te beginnen in de eerste Adventszondag in november.

Het werd zodanig op een lessenaar opgesteld voor het zangkoor, dat zij goed zicht op het boek hadden gedurende het zingen tijdens de liturgie. Het voordeel was dat het gehele koor met slechts één uitgave toe kon en niet ieder koorlid een partituur nodig had. De kerk van St. Petrus Banden had blijkbaar een erg groot koor, want daar werden twee koorboeken gebruikt. Er werd speciaal iemand aangesteld om tijdens de kerkdienst de bladzijden om te slaan, dit is onder andere enige tijd de taak geweest van Kees Otten.

Monnikenwerk

Het boek heeft bladeren van zeer zwaar papier en is gebonden in een koft van een zwaar strokarton, dat overtrokken is met zwart linnen. De hoeken en de rug zijn van leer.

Met de hand zijn de noten en de tekst in oost-indische en gekleurde inkt aangebracht. Sommige letters zijn in prachtige vormen gegoten. Bij kerke-

lijke hoogtijdagen zoals Kerstmis en Pasen zijn de hoofdstukken extra versierd. Origineel waren er twee van dergelijke boeken, één aan elke kant van het koor. Op sommige foto's van de oude kerk zijn de boeken duidelijk te zien.

De boeken zijn in de winter van 1928/1929 in opdracht van Pastoor Onel gemaakt door Kees Vesseur en Jan Heemskerk. Waarschijnlijk zijn de boeken met blanco bladzijden kant en klaar gekocht, want in december 1928 werd er bij het kerkbestuur een rekening van f 8,43 ingediend voor de aankoop van koorboeken. Op 12 mei 1929 zat het werk er op en zijn ze overhandigd aan het kerkkoor.

De zoon van Jan Heemskerk, Wout, vertelde dat in die tijd meester de Jong dirigent van het kerkkoor was. Hij had de euvele moed om een noot in het boek te veranderen die verkeerd zou staan. Zijn vader ergerde zich daar enorm aan, maar durfde er niets van te zeggen, want dat deed je niet in die tijd.

Het boek verhuist

Toen de oude kerk van St. Petrus Banden in 1969 gesloopt werd, kregen de parochianen de kans om overbodige spullen uit de inboedel te kopen. Piet van der Meer (slager van Corssen) kocht het koorboek, maar toen hij het eenmaal in huis had, bleek het veel te groot. Hij vroeg zich af wat hij er verder mee moest doen. Kees van der Meer, die al sedert jaren aan het kerkkoor verbonden was, had er wel een oogje op en heeft het van Piet overgenomen. Hij plaatste het thuis op een grote standaard. Maar ook daar bleek het boek een sta-in-de-weg. Omdat hij niet wilde dat dit stuk cultureel erfgoed voor het nageslacht verloren zou gaan, heeft hij met behulp van een paar sterke mannen het boek naar beneden gehaald en naar de Stichting Oud Alkemade gebracht. Zo komt het dat we nu een uniek stuk uit het Rijke Roomsche Leven in ons archief herbergen.

bronnen: Kees van der Meer, Wout Heemskerk

Toos van Dijk-Spruit

Begin vijftigerjaren van de vorige eeuw telde Alkemade tegen de 8000 inwoners. De nieuwe woningen die gebouwd werden, waren voornamelijk bestemd voor het scheppen van een betere huisvesting voor de eigen inwoners. Midden zestigerjaren werden in Roelofarendsveen woningen gebouwd tussen de Populierenstraat en de Dijkstraat. Die werden gedeeltelijk betrokken door gezinnen die van buiten het dorp kwamen. In 1969 werd gebouwd aan de Middenweg, Mimosastraat en de Gerberastraat. Ook aan de Buitenweg in Rijpwetering werd gebouwd. Maar de uitbreiding was het sterkst in Roelofarendsveen. In 1969 bedroeg het aantal inwoners van Alkemade al bijna 11.000. Het kan bijna niet anders dan dat gevolgen moet hebben gehad voor de samenleving. Ook voor het onderwijs! Dat is het onderwerp waaraan in dit artikel aandacht wordt besteed:

HET OPENBAAR ONDERWIJS IN ALKEMADE

Deel 1

In de notulen van de raadsvergadering van 20 januari 1970 staat vermeld dat de bevolking van Alkemade in het jaar 1969 toegenomen is met slechts 95, terwijl er in dat jaar 79 woningen gereed zijn gekomen. Die beperkte toename wordt duidelijk als we zien dat er in dat jaar 386 personen de gemeente verlieten, maar ook 282 nieuwe inwoners bijkwamen. De bevolkingsaanwas werd dus niet in de eerste plaats veroorzaakt door groei van binnenuit. Integendeel, zou je kunnen zeggen: het kinderaantal per gezin werd na 1960 langzaam maar zeker steeds kleiner. Vooral in het overwegend katholieke Roelofarendsveen was dat het meest duidelijk. Rond 1970-'72 kwamen er enkele straten ten noorden van de Middenweg bij. Kort daarna ontstond de wijk bij de Rembrandt van Rijsingel. Behalve inwoners uit de gemeente die een huis zochten, kwamen er dus mensen wonen die van elders kwamen. Vooral uit Amsterdam en Den Haag. In 1974 was het aantal inwoners van Alkemade al uitgegroeid tot boven de 12.000. Veel van die mensen 'van buiten' waren niet katholiek of totaal geen kerkganger, van welke kerk dan ook. Toen zij geconfronteerd werden met het onderwijs ter plaatse, bleek dat de keuze beperkt was: er waren rond 1970 in Roelofarendsveen/Oude Wetering vijf katholieke scholen (St. Ignatius, Mariaschool, St. Jozefschool en Gerardus-school 1 en 2). En in Oude Wetering stond de Christelijk Nationale School.

Een niet-katholiek voelt zich net zo weinig op zijn gemak als hij een mis bijwoont, als een katholiek die je meeneemt naar de dominee. De pastoor die op school komt, de voorbereidingen in de klas voor de eerste communie en de plechtige communie, het gezamenlijk bidden, allemaal momenten waarbij de niet-katholieke ouders en hun kinderen zich niet prettig voelen, of op z'n minst niet weten hoe ze zich daarbij moeten gedragen of aanpassen. Of, sterker nog, zij willen helemaal niet dat hun kinderen op die manier worden opgevoed. Vele van de ouders hadden waarschijnlijk zelf destijds ook een openbare school bezocht in het dorp of de stad waar ze vandaan kwamen. Er waren onder de Veenders ook ouders die van huis uit katholiek waren, maar niet

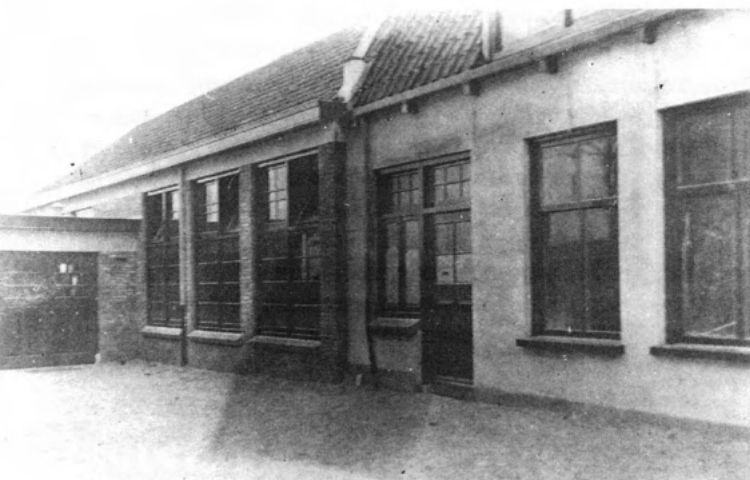
meer trouw de mis bijwoonden. Zij hadden er geen moeite mee hun kinderen aan te melden bij de katholieke school. Voor hen waren immers de gebruiken en handelingen in de school die in verband staan met de kerk vertrouwd.

Het was dan ook te verwachten dat met de komst van nieuwe inwoners binnen Roelofarendsveen en Oude Wetering er meer en meer behoefte ging ontstaan voor het in leven roepen van een openbare school.

Openbaar en bijzonder onderwijs

Het openbaar onderwijs is een onderwijsvorm die door de overheid wordt opgericht en onderhouden. Aanvankelijk was in Nederland al het onderwijs openbaar onderwijs: de overheid stichtte scholen en betaalde het gebouw, het personeel en de leermiddelen. In een plaats of streek waar veel gelovigen woonden, zagen de ouders het liefst dat hun kinderen naar een school gingen die aansloot bij hun geloofsovertuiging. Dat kon en dat mocht, dat wil zeggen, ná de Franse tijd (1795-1813). Alleen, je moest als ouders gezamenlijk wel het grootste deel van de kosten opbrengen. De overheid betaalde nauwelijks mee. Tegen die ongelijkheid van vergoeding van de onderwijskosten ontstond verzet. Het werd een ware schoolstrijd. De schoolstrijd mondde er uiteindelijk in uit dat ouders vrij waren om scholen naar eigen inzicht op te richten en dat deze scholen in financiële zin gelijk werden gesteld met openbare scholen. Dat was in 1917 en dat werd uiteindelijk vastgelegd in de Wet op het Lageronderwijs van 1920.

Dat opende ook de weg voor scholen in Alkemade om de bestaande openbare scholen tot katholieke scholen om te vormen. Al in 1915 werd de openbare school in Roelofarendsveen omgezet in de r.k.-jongensschool. In 1923 werd de school in Rijpwetering een school voor katholiek onderwijs, in 1926 volgden Oude Wetering en in 1928 Nieuwe Wetering dat voorbeeld. Kaagdorp was in 1914 koploper in de reeks omzettingen van openbaar naar r.k.-school. Niet alleen kerkelijke instanties en hun vertegenwoordigers konden een school oprichten, ook particulieren.

De leerlingeningang van de openbare school Kerkstraat 8. Op deze plek stond in de 17^e eeuw al een 'buurschool', die later, toen de financiering in Rijkshanden overging, een openbare school werd. En na de schoolstrijd werd de school omgedoopt tot R.K. lagere school. Na de realisering van de Gerardus aan de Meurkreuk deed het gebouw van 1964 tot 1972 dienst als onderkomen voor de R.K. MULO. Het is nu parkeerterrein met zelfs een naam: Schoolhuijsplein. Foto Stichting Oud Alkemade

Daardoor werd er vanaf toen onderscheid gemaakt tussen *openbaar onderwijs* (een vorm van onderwijs zonder een bepaalde godsdienstige of levensbeschouwelijke richting als grondslag), en *bijzonder onderwijs* (een onderwijsvorm waarbij een godsdienstige of levensbeschouwelijke visie de basis is). Bijzonder onderwijs kan zowel op een religieus standpunt berusten (rooms-katholiek, protestants-christelijk, islamitisch), als op een levensbeschouwelijke (bijv. antroposofisch) of onderwijskundige (Montessori-, Jenaplan- en Daltonscholen). En natuurlijk kunnen zowel het openbaar als het bijzonder onderwijs in hun school onderwijskundige gedachten in praktijk brengen die afgeleid zijn van bekende onderwijskundige principes. Met andere woorden: er bestaan in Nederland vele vormen van onderwijs. Alkemade kende van 1928 tot 1972 maar één vorm van onderwijs: bijzonder onderwijs op religieuze basis.

Een verschil tussen het openbare en bijzondere onderwijs is dat het openbaar onderwijs de overheid (het gemeentebestuur) als bestuur kent en het bijzonder onderwijs een door de ouders gekozen schoolbestuur.

De wens van openbaar onderwijs in Alkemade

Onderwijs anno nu is vrij, in elke vorm en gefinancierd door de overheid. Er kunnen wel voorwaarden worden gesteld om tot oprichting van een school te komen, zoals het minimum aantal te verwachten leerlingen. Daarom besloot een aantal voorstanders van openbaar onderwijs in 1968 een commissie in het leven te roepen om te polsen hoe bij de ouders uit Roelofarendsveen en Oude Wetering de belangstelling voor een openbare school lag. Op 24 december 1968 wordt bij de gemeenteraad, die op dat moment bestaat uit 13 leden van de K.V.P. en twee van de protestant-christelijke partijen A.R.P. en

C.H.U., een verzoek ingediend tot stichting van een openbare school voor lager onderwijs, begeleid door een lijst met 38 leerlingen.

In de gemeenteraadsvergadering van 17 maart 1969 wordt het voorstel tot stichting van een openbare school aangenomen, ook al blijkt uit de voorafgaande discussie dat de raad het aantal van 37¹ wel wat aan de magere kant vindt en dat het onderwijs niet gediend is met de noodzakelijke dubbelklassen. Bovendien wordt gevreesd dat de school met zo'n gering aantal leerlingen een armetierig bestaan zal gaan leiden.

Het *Actiecomité Openbare School*, zoals de commissie zich noemt, is uiteraard verheugd over het raadsbesluit en vraagt in een schriftelijke reactie op de mededeling dat ze graag op de hoogte worden gehouden van de verdere ontwikkelingen. Van de gemeente wordt echter niets meer vernomen, zegt het actiecomité in een later opgestelde opsomming van gebeurtenissen, dat overigens door het gemeentehuis wordt tegengesproken. In ieder geval is het duidelijk dat in 1970 de school niet van start zal gaan.

In dat jaar vinden er gemeenteraadsverkiezingen plaats. Daarbij doet de nieuwe partij Gemeentebelangen (V.G.A.) mee en weet 4 zetels te behalen, die ten koste gaan van de K.V.P.

Uit de notulen van de raadsvergadering van 30 maart 1971 blijkt dat de fractievoorzitter van de K.V.P. de heer N.J. Verhaar terugkomt op de voorstelling uit 1969 en voegt er aan toe dat zijn fractie het maar een hachelijke onderneming vindt. Zijn fractie vraagt zich dan ook af of de totstandkoming van een openbare school in deze gemeente wel zo noodzakelijk is als het actiecomité voorgeeft.

"Want," zo vervolgt hij, "nu blijken slechts 28 kinderen beschikbaar te zijn om de school te gaan bevolken en zelfs dat aantal is nog niet eens zeker."

Hij heeft respect voor het actiecomité voor het vele voorbereidende werk dat er verzet is en de vele huisbezoeken die zij – zo staat er in de notulen – ongetwijfeld afgelegd moeten hebben om de ouders van 28 kinderen van de noodzaak van hun streven te overtuigen. Daarna wijst hij op de financiële consequenties voor de gemeente. "Niettemin", vervolgt de heer Verhaar zijn toespraak in die raadsvergadering, "willen wij onze medewerking aan de totstandkoming van een noodvoorziening voor de huisvesting van de openbare school voor gewoon lager onderwijs, niet onthouden. De vrijheid van onderwijs is ons daarvoor een te groot goed."

Problemen over de vestigingsplaats

De genoemde raadsvergadering van 30 maart 1971 werd bijeengeroepen als spoedeisende vergadering i.v.m. het probleem dat gerezen is bij het actiecomité

¹ Volgens het overzicht van het Actiecomité bestond de lijst uit 38 leerlingen, maar in de notulen van de raadsvergadering van 30 maart 1971 wordt een aantal van 37 genoemd.

té over de aanwijzing van de (voorlopige) vestigingsplaats van het schoolgebouw. De voorzitter, burgemeester P.M.F. Smolders, licht toe dat het de bedoeling is bij aanvang van het schooljaar 1971/1972 met de openbare school van start te gaan. Omdat het om een noodvoorziening gaat, betreft het een tijdelijke vestigingsplaats aan de Weteringlaan in Oude Wetering. De heer A.P.H.A. van Hees, raadslid voor de V.G.A., vindt echter de plaatsing "aan de rand van de bebouwde kom, geheel aan het einde van het gebied dat men met 'de kuil' pleegt aan te duiden" niet geschikt. Liever zag hij dat gekozen werd voor plaatsing aan de Meerkreuk. Hij veronderstelt dat de grotere afstand woonhuis-school zal leiden tot afname van het aantal aanmeldingen.

Uiteindelijk, na een verhitte discussie, wordt het voorstel van B. en W. in stemming gebracht. Met 11 stemmen vóór en 4 tegen wordt gekozen voor plaatsing van de noodlokalen aan de Weteringlaan.

Uitstel van de start van de school met een jaar

Een maand later, bij de raadsvergadering van 26 april, staat de openbare school opnieuw op de agenda. Punt 17 van de agenda vermeldt: "Voorstel tot benoeming van het hoofd der op te richten openbare school voor g.l.o.² te Oude Wetering." Burgemeester en Wethouders vragen zich namelijk af of het in verband met het teleurstellend resultaat bij de aanmelding van leerlingen wel verantwoord is door te gaan met het treffen van verdere voorbereidingen. Zij brengt in herinnering dat bij de aanvraag om tot oprichting van de school te komen er een lijst was van 38 leerlingen, maar dat die inmiddels is geslonken tot 28. Daarom heeft B. en W. besloten een nieuw onderzoek in te stellen nu de vestigingsplaats bekend is. Alle aangemelde gezinnen zijn schriftelijk benaderd. Dat resulteerde in een definitieve aanmelding van slechts 14 leerlingen. Burgemeester en Wethouders zijn tot de overtuiging gekomen dat het aantal aanmeldingen zo wisselvallig is, dat de conclusie getrokken kan worden of het wel gerechtvaardigd is te veronderstellen dat de school werkelijk in een behoefte voorziet. B. en W. achten het daarom niet 'in het algemeen' belang de school als éénmansschool te starten. Zij komen dan ook met het voorstel de start met een jaar uit te stellen. B. en W. benadrukken dat het hun spijt en dat er beslist geen sabotage in het spel is. Mogelijk dat door vestiging van nieuwe inwoners in de gemeente het aantal over een jaar hoger zal zijn.

Opnieuw werpt de heer Van Hees zich op als voorvechter voor de totstandkoming van de school. Een stevige discussie, waarin ook andere raadsleden zich mengen, is het gevolg. Uiteindelijk brengt de stemming (12 tegen 3) een eind aan de discussie: de benoeming van het hoofd van de school wordt uitgesteld.

² Gewoon lager onderwijs

Ondanks „zwartboek” actiecomité en

Openbare school aan

Men kon een speld horen vallen, gisteravond op de publieke tribune in de raadzaal van Alkemade.

(Van een onzer verslaggevers)

ALKEMADE — De noodhuisvesting van de eerste openbare lagere school in Alkemade komt te staan aan de Weteringlaan op de plaats van de inmiddels afgebroken boerderij van de heer Weststeijn. Aldus besloot de raad gisteravond, nadat zich tussen burgemeester Smolders en enkele raadsleden enkele scherpe discussies hadden voorgedaan. Het voorstel van B. en W. werd hiermede met elf tegen vier stemmen aangenomen. De uit vier leden bestaande V.G.A.-fractie keerde zich in zijn geheel tegen dit voorstel en schaarde zich als één man achter het actiecomité „Openbare School”, dat enkele dagen tevoren onder de kop „Middeleeuws despotisme in Alkemade” een „zwartboek” had samengesteld waarin een afrekening

**Burgemeester
Smolders: we
hadden geen**

Leidse Courant, 31 maart 1971: De spanning is op de foto van de gezichten af te lezen. Met ingehouden adem volgen de belanghebbenden op de publieke tribune de discussies in de gemeenteraad.

Het 'Zwartboek', radio-uitzendingen en de krant

Het actiecomité, waarin zitting hebben T. Bergshoeff, B.M. Faay, J. van Gilst, H.M. van Hees-Mulders, E. de Jonge, J. Nieuwenhuize, K. Roskam en Th. J.M. Wesselman, vindt dat ze wordt tegengewerkt, waardoor de start van de school keer op keer wordt uitgesteld. In een 'Zwartboek' worden chronologisch de punten opgesomd van die vermeende tegenwerking. Inmiddels heeft het radio-actualiteitenprogramma 'Echo' van de KRO de geruchten over de schoolstrijd in Alkemade opgevangen en besteedt er een uitzending aan. Mevrouw H.M. van Hees-Mulders, echtgenote van het raadslid en lid van het actiecomité, wordt geïnterviewd. Zij zegt daarin dat het de opzet van het college van B. en W. is de ouders onzeker te maken van een goede start van de school, zodat zij hun aanmelding zullen terugtrekken. Wanneer dan, zo vertelt ze in het interview op de radio, het aantal leerlingen beneden de 26 is gedaald de school een éénmansschool wordt, waarna door B. en W. dan voorgesteld zal worden de school voorlopig maar niet te beginnen. De interviewer heeft gehoord dat verschillende leden van het gemeentebestuur in concurrerende schoolbesturen zitten, waarop mevrouw Van Hees aanvult dat men op die scholen bang is leerlingen te zullen verliezen aan de openbare school, waardoor ze leerkrachten zullen moeten missen.

Ook burgemeester Smolders wordt geïnterviewd en zegt daarin dat er geen sprake is van tegenwerking. Het meningsverschil met het actiecomité betreft alleen de vestigingsplaats van de noodschool. Dit interview werd gehouden en uitgezonden op 30 maart 1971, de dag waarop 's avond de gemeenteraad bijeenkwam voor de spoedvergadering over de plaats van het noodgebouw.

Ook na de raadsvergadering van 26 april 1971, waarin tot uitstel van de start van de school wordt besloten, wordt er in het VARA-actualiteitenprogramma 'Dingen van de dag' aandacht besteed aan de gebeurtenissen in Alkemade. Opnieuw komt mevrouw Van Hees aan het woord, die verslag doet van het besluit van de raad en haar ongenoegen daarover uitspreekt, gevolgd door een interview met de heer Verhaar, die op zijn beurt vertelt waarom het college van B. en W. en de raad tot het besluit van uitstel waren gekomen. De uitzending besluit met de mededeling van de Vereniging voor Openbaar Onderwijs dat formeel niets valt aan te merken op de situatie, maar begrip heeft voor de wensen van het actiecomité.

De rubriek 'Uw mening' in De Leidse Courant wordt door een inwonster uit Oude Wetering gebruikt om te laten horen hoe er over de op te richten school wordt gedacht. In de krant van 6 april 1971 schrijft zij in die rubriek: "(...) *Het zou naar mijn mening beter zijn als de ouders van deze kinderen (voor het grootste deel import uit de stad) die blijkbaar bang zijn dat hun kinderen een stukje uit de Bijbel horen of het Onze Vader leren bidden, dat die ouders zelf de kosten dragen en hun kinderen in de stad op school doen. Dat lijkt mij (en velen met mij) beter dan dat de gemeente daar voor opdraait. (...).*"

De redactie van de krant deelt in een naschrift bij dit artikel van 'mevr. B. uit Oude Wetering', zoals ze haar schrijven ondertekent, het volgende mee: "*Volledigheidshalve delen wij u mee, dat de benodigde gelden voor de bouw en inrichting van deze openbare school voor het grootste gedeelte voor rekening van het rijk komen en slechts voor een klein deel voor de gemeente.*"

Heftig zijn de verschillende reacties in de daarop volgende 'Uw Mening'. Een fragment uit de krant van een van de ingezonden stukken: "*Denkt u werkelijk dat het enige verschil 'een stukje lezen uit den Bijbel' is? (...) Mevr. B. is óf zeer naïef, óf zeer intolerant. Misschien heeft zij daarom alleen maar met de letter B. getekend?*" (ondertekend door het Actiecomité Openbare School: T. Bergshoeff, J. van Gilst, H.M. van Hees-Mulders, Dr. K.L. Roskam).

De school kan van start gaan!

De gemeenteraad houdt zijn belofte en plaatst een half jaar later een oproep voor sollicitanten voor de functies van hoofd én een onderwijzer(es), voor de met ingang van het schooljaar 1971-1972 te openen nieuwe openbare school voor gewoon lager onderwijs te Roelofarendsveen – Oude Wetering. Benoemd wordt de heer A. (Adri) Schoonderwoerd uit Maurik. Aan hem wordt gevraagd te assisteren

bij de keuze van de onderwijzer of onderwijzeres en de begroting op te stellen voor de inrichting van de school en de leermiddelen.

Het actiecomité kan bijna worden opgeheven. Bijna, want eerst willen zij, nog voor de school begint, het hoofd van de school uitnodigen. De ouders kunnen dan met hem kennis maken en hem vragen stellen over zijn visie en zijn plannen.

Eén dag voor de werkelijke start van de school, kijkt de heer Verhaar samen met de heer Schoonderwoerd vanuit de Technische School, waar de heer Verhaar als conciërge werkzaam is, naar de overkant waar de nieuwe school aan de Weteringlaan te zien is. Zachtjes, maar beslist, zegt de heer Verhaar: "Ik moet nog zien dat ze alle 28 komen..."

Het houten schoolgebouw aan de Weteringlaan in Oude Wetering, in de bouwtekening van gemeentewerken omschreven als 'openbare lagere schoolbarak'.

En ze kwamen, die 28 kinderen. Nee, niet 28, maar 30! Op de eerste dag was het aantal leerlingen al groter dan verwacht. De leerlingen werden verdeeld in twee groepen: klas 1 en 2 onder leiding van mevrouw M. (Mirjam) Slot en klas 3 en 4 bij Schoonderwoerd. Meer leerjaren waren er nog niet.

Het onderwijs aan die zogenoemde 'gemengde klassen' moest op een bepaalde manier vorm krijgen. In de volgende aflevering van Alkmadders zal worden verteld over de eerste leerlingen van de school en de manier waarop het onderwijs verliep.

Overpeinzingen achteraf

Het waren begrijpelijke ontwikkelingen en reacties destijds. Stel je voor dat je nu, in 2011, aan ouders van een schoolgaand kind zou vragen of zij willen overstappen naar de nieuw te stichten school die er in Roelofarendsveen/Oude Wetering komt, waar het onderwijs op zus-en-zo manier zal worden gegeven, dan zullen die ouders eerst zich toch wel even achter de oren krabben en zich afvragen of ze daartoe wel moeten besluiten. Alleen de ouders die al lang hoopten dat er een zus-en-zo school zou komen, happen meteen toe. En net als toen, zullen er ook nu tegenstanders zijn. En niet in de laatste plaats de directeurs van de andere scholen. Zij immers

zullen kinderen verliezen aan die nieuwe school. Het kan niet anders dan dat dit ook in de gemeentepolitiek zijn uitwerking zal hebben.

Ook al kijkt vermoedelijk geen enkele Veender nog vreemd op van iemand in zijn dorp die daar niet is geboren, het is duidelijk en tegelijkertijd te begrijpen dat de traditie, dat wat je gewend bent, bij veel mensen nog volledig aanwezig is. Dat bleek toen ik kort geleden een gesprek opving waarbij de een de ander vertelde over wat zij aan vrijwilligerswerk deed voor de kerk en over de avondwake, waar zij het een en ander voor had geregeld.

De andere, die het verhaal aanhoorde, liet blijken dat zij van dat alles niet zo veel wist. Waarop de verteller verbaasd vroeg: "O ...? Bént u niet katholiek?"

Opgetekend door Adri Schoonderwoerd, eerste hoofd van de openbare school.

Bronnen: Notulen van raadsvergaderingen, artikelen uit de Leidse Courant, het "Zwartboek", chronologisch overzicht "Middeleeuws despotisme in Alkemade", Gids voor de gemeente Alkemade 1967, boek "Tussen Kaag en Braassem", ingezonden brief aan de gemeenteraad, rondschrijven van de Vereniging voor Openb. Onderwijs, opnamen van radio-uitzendingen, brieven aan het hoofd van de school.

Alle genoemde bronnen zijn aanwezig in het archief van de Stichting Oud Alkemade

ZOEKPLAATJES

Dit echtpaar, waarvan wij in juni 2010 de namen vroegen, vormen Agatha Zaal en Klaas van Klink.

De laatste zoekplaatjes hebben weinig reactie opgeleverd. Slechts van 1 foto (links) kregen we de namen door. Zelfs van de schoolfoto (rechts) zijn nog steeds de namen van de jongens en meisjes van de Mariaschool (april 1998) ons niet bekend! Wie helpt ons?

We plaatsen hieronder weer een nieuw zoekplaatje. Op de foto staat een net gezelschap, dames keurig in jurk of mantelpakje en de heren in costuum; waarschijnlijk zijn ze een dagje uit. Enkele zijn bekend, zoals Hugo van der Poel (4^e van links) en burgemeester Kolfshoten (7^e van links), maar voor de namen van de overigen roepen we de hulp van de lezer in. Als u namen weet, laat het ons dan ook weten. U kunt de namen doorgeven aan Theo Meijer (telefoonnummer **071 3314706**) of naar het e-mailadres van de Stichting Oud Alkemade (info@stichtingoudalkemade.nl) zenden of in de brievenbus gooien, postadres: Saskia van Uylenburglaan 22, 2377 CE Oude Wetering of daar op maandagavond afgeven. Bij voorbaat hartelijk dank.

Nu te zien in de expositieruimte

Niet één maar TWEE tentoonstellingen zijn ingericht in ons Historisch Centrum en wel:

Het andere gedeelte van deze dubbeltentoonstelling is "50 jaar Veense popmuziek". Bij dit gedeelte van de tentoonstelling werken we nauw samen met Monsters of Roelofarendsveen die deze tentoonstelling zelf vormgeven.

Iedereen die iets met muziek heeft moet deze tentoonstelling gaan zien.

Ze hebben een enorme hoeveelheid materiaal bijeengebracht waaronder foto's, krantenknipsels en cd's maar, zoals het hoort bij muziek, valt er ook het een en ander te beluisteren.

50 jaar Veense Popmuziek en met naald en draad.

Dankzij 40 medewerkers van buitenaf is het ons gelukt een grote hoeveelheid schitterend handwerk bijeen te krijgen. Natuurlijk is dat niet het enige wat er te zien is want we hebben ook heel wat attributen ten toon weten te stellen als naaimachines, oude handwerkbladen, voorbeelden en naaigerei. Het lijkt wel of we een naaiatelier binnenstappen.

Co de Bruin wil nog even bij zijn voormalig muziekinstrument kruipen. Hij heeft er met de Flying Birds heel wat uurtjes op gespeeld.

Anna Rotteveel heeft enkele creaties van haar japonnen tentoongesteld.

Zoals u ziet is een bezoekje aan ons centrum de komende tijd zeker de moeite waard.